

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАМНУКРАЇНИ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

20 жовтня 2022

Збірник наукових праць

Харків 2022

УДК: 376+37.04:316.61+37.091.3:613

А 43

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Бойчук Юрій Дмитрович**, д. п. н., професор, член кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Заступник головного редактора – **Бережна Світлана Вікторівна**, д. філософ. н., професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Члени редакційної колегії:

Бацилєва Ольга Валеріївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Галій Алла Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Коваленко Вікторія Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Комісова Тетяна Євгенівна – кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини імені Я.Р. Синельникова, координатор з наукової роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Микитюк Сергій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

Науменко Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

«Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.) / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022.

У збірці представлено матеріали регіонального круглого столу метою якого було обговорення питань створення здоров'язбережувального і безпеко-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти в умовах військового стану, визначення шляхів збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді в умовах військового стану, досвіду здоров'язбережувальної роботи в закладах освіти в умовах військового стану; висвітлення технологій навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням в умовах військового стану.

Для фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 11 від 16.11.2022 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Козачек Н.О., Павлова А.О. Особливості проведення пропедевтичної педагогічної практики для студентів 2 курсу ХНПУ імені Г.С. Сковороди в умовах військового стану	70
Козлов А.В., Козлов А.В. Шляхи формування загальних компетентностей майбутнього фахівця спеціальної освіти засобами дисципліни «фізичне виховання» в умовах воєнного стану	73
Колупаєва Н.Л. Психологічна корекція комунікативної діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями	77
Комратова Л. В. Шляхи корекції наочно-образного мислення дітей молодшого шкільного віку з легким інтелектуальним порушенням	82
Корсун С.О. Перспективи використання гурткової роботи спортивно-оздоровчого профілю при вирішенні завдань соціалізації підлітків з інтелектуальними порушеннями	87
Кашубіна О.О. Корекція порушень наочно-образного мислення слабозорих дітей із ЗПР засобами конструювання	94
Криловецька І. В. Можливості та сфера застосування соціальних історій у психокорекційній роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра	100
Кришталь А.І., Тютюнник В.В., Щербак І. М., Дрожик Л. В., Пашинський П. П. Застосування здоров'язберезувальних технологій здобувачами вищої освіти в умовах дистанційного навчання та воєнного стану	104
Литвинова Ю. Вивчення проблеми корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії в умовах воєнного часу.....	107
Лугова М.С. Війна очима дітей дошкільного віку: шляхи збереження психічного здоров'я в умовах стресу	111
Маракіна А. Г. Вплив популярної української музики на психічне здоров'я та культурну самоідентифікацію студентської молоді в умовах воєнного стану.....	113
Матяш О.М. Зерно патріотизму – у кожне дитяче серце.....	119
Мірошниченко О.М, Бойчук Ю.Д., Дрожик Л.В. Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів у роботі з розвитку мовлення старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями	124
Нікуліна С. М. Особливості еколого-краєзнавчої роботи з молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями	129
Парасюк І. Ф. Визначення рівня розвитку дрібної моторики у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ	134
Парфілко В. В. Дослідження особливостей переживання травматичних подій: результати та перспективи	137
Пегліванян Д.І. Здоров'язберезувальні технології в практиці роботи закладу дошкільної освіти.....	140

Литвинова Ю.

магістрант спеціальності «Спеціальна освіта»

Науковий керівник: Міщенко О. А

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ ЗАЇКАННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТТЕРАПІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Актуальність. Реалії сьогодення акцентують увагу на необхідності проведення психокорекційної роботи в тандемі з корекцією мовленнєвих порушень. Відтермінування або припинення розпочатих корекційних програм у зв'язку із повномасштабним вторгненням наразі є своєчасною проблемою. Зважаючи на проблему виникнення заїкання як мовленнєвого порушення, безпосередньо пов'язаного із стресовими чинниками, маємо усвідомлювати необхідність зняття психоемоційного навантаження, або подолання наслідків ПТСР, який діагностується в більш пізньому, ніж досліджуваний нами період (старший дошкільний вік), тобто перед початком реалізації корекційної програми. Проте дієвими у вирішенні зазначеної проблеми постають арттерапевтичні технології, що пропонують широкий спектр терапевтичного впливу.

Мета – теоретично обґрунтувати та практично закріпити знання з вивчення проблеми корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії в умовах воєнного часу.

Завдання: 1) охарактеризувати виклики воєнного часу, які постали в процесі вивчення проблеми корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії; 2) обґрунтувати доцільність арттерапевтичного впливу на емоційне відновлення дітей старшого дошкільного віку як передумови корекції заїкання; 3) виокремити науковий апарат магістерського дослідження за темою «Корекція заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії».

Стан дослідження проблеми.

Над розробкою проблеми заїкання в різний період працювали: Л. Білякова, Г. Волкова, Т. Кваша, В. Кондратенко, А. Кравченко, І. Поварова, Р. Рау, І. Сікорський, В. Сільвестров, С. Скляр, Н. Чевельова та інші. Серед іноземних дослідників проблеми заїкання слід виокремити: M. Chęćiek; S. Davies, E. Dupoux, K. Mangan, R. Riad, F. Rudzicz та інших.

Питаннями емоційного відновлення дітей у воєнний час займалися: О. Аялон, М. Егетмаєр, Г. Карпович, З. Кісарчук, В. Преображенська, Є. Фролова, В. Черткова, М. Чорна, К. Явна та інші.

Серед іноземних спеціалістів дослідженням арттерапії наукові доробки присвятили: D. Edwards, A. Chmienicka-Plaskota, E. Kelman, B. Łoza, F. Reynolds, H. Von Kurthy, A. Whyte та інші.

Серед вітчизняних дослідників аналізу корекції мовленнєвих порушень та заїкання, зокрема засобами арттерапії, можна виокремити: І. Жукову, К. Зелінську-Любченко, Н. Олейнікову, І. Маріну, О. Міщенко, Ю. Погорілу та інших.

В іноземній практиці ресурси арттерапії у процесі корекції заїкання досліджували: M. Deroche, V. Gracco A. Sares, D. Shiller та інші.

Виклад основного матеріалу.

Завдання 1. Охарактеризувати виклики воєнного часу, які постали при вивченні проблеми корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії. Зважаючи на виклики воєнного часу, які постали перед нами в процесі дослідження проблеми корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії, маємо виокремити низку безумовних перепонів, з якими, на жаль, зіткнулась більшість представників українського суспільства, так само вчителі-логопеди та магістранти не стали винятком. Внутрішнє переміщення осіб у межах України, або виїзд за кордони держави порушили загальнолюдське існування та професійну реалізацію, зокрема корекційні заняття та наукові дослідження із зазначеної проблеми. Багато корекційних програм було призупинено чи відтерміновано, бо для більшості людей першочерговими стали проблеми виживання. Проте, при спаданні загрози фізичному життю та здоров'ю дітей, велика кількість батьків повернулась до необхідності корекції мовленнєвих порушень. Відстежуючи тісний зв'язок, а саме змогу «поштовху» до виникнення проблеми заїкання із «психічними та соціальними причинами», маємо ототожнювати воєнні дії в Україні із безпосереднім впливом на збільшення кількісного прояву дітей із заїканням [3, 480]. Крім того, слід наголосити на рецидивах уже відкоригованих порушень мовлення (зокрема заїкання), із якою зіткнулась більшість фахівців, також вбачаємо певне сповільнення темпів корекційного впливу в процесі відновлення корекційної роботи. Особистий досвід вимушеного від'їзду до Польщі (с. Пасим), попри побутові складнощі, викликав зацікавленість вивченням досвіду польських спеціалістів щодо проблеми корекції заїкання та місця арттерапії в зазначеному процесі, яке ми здійснювали, вивчаючи науково-педагогічні джерела в бібліотеці м. Ольштин. Зважаючи на те, що «польські спеціалісти широко використовують арттерапевтичний простір (музикотерапія, вокалотерапія, терапія через художню творчість, хореотерапія, театротерапія та ін.) у процесі роботи з дітьми з ООП і порушеннями мовлення» [5, 103].

Завдання 2. Обґрунтувати доцільність арттерапевтичного впливу на емоційне відновлення дітей старшого дошкільного віку як передумови корекції заїкання. Зважаючи на важливість впливу психоемоційного стану батьків на загальний стресовий фон родини, ми маємо усвідомлювати, що травмувальні події, вимушене переселення, негативний вплив новин масмедіа, відсутність змоги планувати, деструктивно віддзеркалюється на психічному здоров'ї родини загалом та має суттєвий проєкційний відгомін на дитячій психіці та поведінці зокрема. Психіка потребує відновлення чи принаймні зняття психоемоційного навантаження. Серед

проявів батьківського та власного стресового фону ми спостерігали в дітей надмірну активність чи, навпаки, пасивність, стурбованість від дуже гучних або незнайомих звуків. Проте найбільш травмувальними маємо назвати звуки сирени, від яких діти старшого дошкільного віку часто ховались або починали кричати, ставали збудливими. Це безумовно унеможливило проведення корекційної роботи та потребувало переорієнтування логопеда на психологічне включення, а ще краще залучення спеціалістів-психологів.

О. Вознесенська, президентка ВГО «Арттерапевтична асоціація», слушно зауважує: «Арттерапія – це метод зцілення за допомогою творчого самовираження. Не терапія або лікування, а саме зцілення – досягнення цілісності. Зцілення пов'язане з духовною цілісністю, гармонією духу й тіла. Мистецтво є психотерапевтичним по своїй природі й сутності, тому що воно пов'язане з адаптацією людини до навколишньої реальності» [1].

Сприймаючи атерапію як психотерапевтичний метод, маємо розуміти механізми, які становлять основу. По - перше, мистецтво дозволяє в особливій формі реконструювати конфліктну травматичну ситуацію на засадах власних креативних здібностей. По - друге, слід розуміти природу естетичної реакції, яка дозволяє змінити дію афекту від болісного до того, що приносить насолоду.

У побутових умовах, без контролю та супроводу спеціалістів-арттерапевтів, ми можемо говорити лише про зняття психоемоційного навантаження засобами арттерапевтичних технік. У таких ситуаціях діти прагнуть ретрансляції власного травмувального досвіду через арттерапевтичні техніки.

Маємо наголосити на значній кількості програм, спрямованих на емоційне відновлення чи роботу із ПТСР, які були започатковані чи активовані в умовах воєнного часу. Ми безпосередньо долучаємося до таких: «Діти і війна. Навчання технік зцілення», адже «діти, що пройдуть за наведеною у посібнику методикою не потребуватимуть спеціальної допомоги згодом» [2, 5]. Також циклу практичних вебінарів за ініціативи Асоціації психотерапевтів і психоаналітиків України та Відділу травми та катастроф IAGP, направлених на підтримку вітчизняних колег із креативним мистецтвом [4].

Завдання 3. Виокремити та оприлюднити науковий апарат магістерського дослідження за темою «Корекція заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії».

Метою індивідуального наукового магістерського дослідження є: визначення психолого-педагогічних умов та створення науково обґрунтованих рекомендацій щодо корекції мовлення в дітей старшого дошкільного віку із заїканням засобами арттерапії.

Об'єктом дослідження постає мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку із заїканням. Предметом дослідження є методика аналізу психолого-педагогічних умов корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії (денстерапії та бодіперкусії).

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

У цій науковій розвідці було схарактеризовано виклики воєнного часу, що постали перед нами в процесі аналізу проблеми корекції заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії. Серед яких слід виокремити: внутрішнє переміщення чи вимушений виїзд за кордон спеціалістів-логопедів та дітей із заїканням; припинення чи відтермінування розпочатих корекційних програм; необхідність долучення психолога перед стартом корекційної роботи задля емоційного відновлення дітей; рецидиви відкоригованих раніше мовленнєвих порушень; зниження темпів та якості проведення корекційної роботи з подолання заїкання засобами арттерапії та інше.

Крім того, було обґрунтовано доцільність арттерапевтичного впливу на емоційне відновлення дітей старшого дошкільного віку як необхідної передумови корекції заїкання. Виокремлено та оприлюднено науковий апарат магістерського дослідження за темою «Корекція заїкання в дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії» в процесі розробки якого безумовно будемо враховувати виклики воєнного часу.

Це дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Серед перспектив подальшої розробки вбачаємо вивчення досвіду польських спеціалістів із проблеми корекції заїкання та виокремлення місця арттерапії в дієвих технологіях корекції проаналізованого мовленнєвого порушення.

Література

1. Вознесенська О.Л. Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку/ Олена Вознесенська // Львівсько-Ряшівські наукові зошити : Культура – Мистецтво – Освіта – Терапія в міждисциплінарній перспективі. – Вип. 2.– 2014. – Wydawnictwo uniwersytetu rzeszowskiego. – Р. 93-103.
2. Діти та війна. Навчання технік зцілення. Для дітей віком від 8 до 18 років /Патрік Сміт, Атле Дирегров, Вільям Юле / пер. з англ. О. Антонишин; наук. ред. Катерини Явної. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2022. — 108 с. https://icbt.org.ua/wpcontent/uploads/2022/04/Children_and_War_2022_Book.pdf
3. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. Вид. 5-те, Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
4. Офіційний сайт Асоціації психотерапевтів і психоаналітиків України <https://appi.in.ua/>
5. Перетяга Л. Є., Міщенко О. А., Самарська О. Л., Гур'єва В. В. З досвіду участі у міжнародному проєкті «Мистецтво в дії. Арт-терапія в практиці польських спеціалістів. «Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: європейський контекст і вітчизняні практики»: [Текст]: Зб. матер. міжнар. наук.-практ. семінару (Харків, 28-29 жовтня 2021 р.) / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2021. – 143 с., с. 99-105. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/7363>